

เศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ: องค์ความรู้และการจัดการโดยชุมชนในภาคเหนือตอนบน

Biodiversity-based Economy: A Body of Knowledge and Community-based Management in the Upper Northern of Thailand

สินธุ์ สโรบล¹

¹วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่ 50290

บทคัดย่อ

เศรษฐกิจฐานชีวภาพ (Biodiversity-Based Economy) เป็นฐานทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มนุษย์นำมาพัฒนาใช้ประโยชน์เป็นปัจจัยสี่ในเชิงวัตถุเพื่อการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งรวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) ที่ยังเป็นฐานทรัพยากรด้านการบริการทางระบบนิเวศ โดยองค์ความรู้ด้านทรัพยากรชีวภาพของคนในท้องถิ่นเกิดจากระบบคิด วิธีปฏิบัติ การเรียนรู้จากประสบการณ์ เรียนรู้จากบรรพบุรุษเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่น งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักประกอบกับการลงพื้นที่เพื่อศึกษากรณีตัวอย่างในการจัดการทรัพยากรฐานชีวภาพของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประมวลสถานะความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและเศรษฐกิจฐานชีวภาพของชุมชน รวมทั้งวิเคราะห์ระบบการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนการวิเคราะห์นโยบายและมาตรการการสนับสนุนของภาครัฐในการจัดการทรัพยากรฐานชีวภาพของชุมชน ผลการวิจัยพบว่าความหลากหลายทางชีวภาพเป็นจุดแข็งของประเทศไทยและ มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นทุนที่มีชีวิตอันเชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ฟื้นฟู การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และการแบ่งปันประโยชน์ของวิถีชุมชนที่เกื้อกูลกับความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งนี้การทบทวนงานวิจัยยังพบว่าหลายชุมชนในภาคเหนือมีองค์ความรู้ในรูปของภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ป่า พืชอาหาร และสมุนไพร รวมทั้งมีวิธีการผลิตแบบผสมผสานในรูปแบบการทำเกษตรกรรมและยังสามารถรักษาความหลากหลายของพันธุกรรม ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาของเครือข่ายรักษาม่อนยาป่าแดงและการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพด้านสมุนไพร รวมทั้งการจัดการระบบเศรษฐกิจฐานชีวภาพเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนรอบพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง ส่วนด้านนโยบายนั้น พบว่า ยังขาดการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ รวมทั้งขาดกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้เชื่อมโยงเครือข่าย ตลอดจน

ข้อจำกัดของกฎหมายและมาตรการทางระเบียบปฏิบัติซึ่งกระแสดการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกส่งผลให้ทรัพยากรชีวภาพและระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงไป โดยส่งผลต่อภูมิปัญญาวัฒนธรรมประเพณีเปลี่ยนไปด้วย จนทำให้ชุมชนไม่สามารถรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรฐานชีวภาพได้อีกต่อไป

คำสำคัญ: เศรษฐกิจฐานชีวภาพ, ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรฐานชีวภาพ, การจัดการโดยชุมชน, องค์ความรู้จากเศรษฐกิจฐานชีวภาพ

Abstract

Biodiversity-Based Economy is a human resource-based of economic development to use the four factors in object-oriented livelihood such as food, clothing, housing and medicine. Biodiversity in wetlands is also a resource-based and ecosystem service that supports the livelihood of people in local communities. Knowledge about biological resources of the system depicts how people gain knowledge from their experiences, the local wisdom and values they learned from their ancestors which were applied on their daily real-life situations in the local communities involved and foremost, they learned how to solve their own problems to change their lives accordingly. Qualitative research was designed in this study to investigate the Biodiversity resource management of the Upper Northern Thailand. This study was intended to process the status of knowledge about the economic-based of biological communities including biodiversity and local knowledge. Systems analysis including the management of biodiversity on the economic-based aspect of the community and the analysis of policies and measures to support the government in the management of biological resources of the community were also involved. The result findings revealed that biodiversity was a potential strength of Thailand which found to be in relationship with local culture and lifestyle. The cost of living associated with the use of biological resources and traditional knowledge was also found to be associated with the scientific knowledge and technology on the basis of conservation for sustainable use and ways to share the benefits of the community in support for biodiversity development. A review of the research also found that many communities in the Upper Northern Thailand were knowledgeable on exploitation and conservation of wild plants and herbs for sustainable genetic diversity as well as on ways in producing hybrid forms of agriculture to produce food

for family consumption. This could be seen from the case studies of networks on Monya Pa Daed's conservation and management of biodiversity and herbs as well as biodiversity based economy for food security in Wieng Nong Lom. The policy was also found to have had the inadequacy of local knowledge on management system, transfer process, including the lack of networking and learning. The flow changes resulting from the Biodiversity and ecosystem changes affecting intellectual culture change and the communities involved could take advantage of the resources and Biodiversity treatment longer.

Keywords: Biodiversity-Based Economy, Local Knowledge for Resource Management, Biodiversity-Based Community Management, Knowledge of the Biological-Based Economy.